

Huisdieren

DRS. H. J. STOL*

Sinds de oudste tijden zijn talrijke diersoorten de mens van nut geweest: niet alleen als producent van voedsel, huiden en wol, maar ook als vervoermiddel, hulp bij de jacht, hoeder van de kudde, proefdier, geleider van blinden en gezelschapsdier. Aan de tienduizenden jaren durende ontwikkeling van de mens heeft het dier een belangrijke bijdrage geleverd: het heeft de cultuur en het economische leven sterk beïnvloed en met onze huidige maatschappij is het dier nog steeds onverbrekkelijk verbonden.

Onder huisdieren worden verstaan alle min of meer tamme dieren, die door de mens in of bij zijn woning worden gehouden en verzorgd. In ons land kunnen wij de volgende groepen onderscheiden.

Nut: boerderijdieren (2½ miljoen runderen, 10 miljoen varkens en 45 miljoen stuks pluimvee).

Hobby: duiven en andere vogelsoorten, kleine knaagdieren, vissen, reptielen, amfibieën, paarden.

Status: opvallende, meest exotische dieren.

Educatie: kinderboerderijen: kleine herkauwers, vogels en knaagdieren; scholen: vissen, amfibieën en knaagdieren.

Gezelschap: hond, kat, cavia, konijn, kanarie, parkiet, papegaaï enzovoort. Voor de huisarts heeft het houden van huisdieren in het algemeen twee betekenissen: dieren kunnen ziekten veroorzaken en dieren hebben een sociale functie.

Zoönosen

Ziekten en infecties die langs natuurlijke weg van gewervelde dieren op de mens kunnen overgaan, worden zoönosen genoemd (*Derde rapport*). Daartoe behoren verwondingen door bijten en krabben, allergieën door huidschilfers (*Muljono and Voorhorst; Voorhorst and Spieksma*) en infectieziekten veroorzaakt door virussen, bacteriën, protozoën, schimmels en

meercellige parasieten. De laatste aandoeningen zijn door onze landgenoot *Van der Hoeden* uitgebreid beschreven.

Door verbetering van de hygiënische omstandigheden van de bevolking en een toename van op preventie gerichte diergeneeskundige maatregelen is in de loop der jaren bij dier en mens een teruggang bewerkstelligd van klassieke zoönosen zoals hondsdolheid, brucellose en boviene tuberculose (*Kampelmacher*). Was voor 1946 10 procent van de veestapel tuberculeus, door de sanering tussen 1951 en 1965 werd in 1976 voor het eerst geen enkel geval van tuberculose onder het rundvee vastgesteld. Nu komen nog slechts incidentele gevallen voor, die dan bovendien door de mens veroorzaakt kunnen zijn. Zo werd op een boerderij opeens weer tuberculose onder het rundvee geconstateerd. De oorzaak bleek de oude boer: deze leed aan niertuberculose en was gewend in de stal te urineren. Het is daarom nodig om dieren uit

de omgeving van een menselijke besmettingsbron te houden.

De kans op infectieziekten neemt toe naarmate de concentratie van gevoelige individuen groter is, en op zoönosen naarmate een nauwer contact bestaat tussen mens en dier en diens faeces, urine en huidschilfers. Een moderne bedrijfsvoering, waarbij grote groepen dieren bijeen worden gehouden in relatief kleine ruimten (kalverfokbedrijven, maneges, hondenkennels, catteries), kan een toename van het aantal infectieziekten onder de dieren in de hand werken. Met consequent doorgevoerde hygiënische maatregelen kan men dit risico echter sterk verminderen. Toch blijft waakzaamheid geboden ten aanzien van nieuw ontdekte zoönosen, de uitbreiding van rabies in de ons omringende landen, de import van zoönosen door migratie van mens en dier en uit het buitenland afkomstige producten van dierlijke oorsprong (*Jaarverslagen*).

Een ontwikkeling van de laatste jaren is de toename van het aantal gezelschapsdieren, voornamelijk in de grote steden van de westerse wereld. Dat aantal is alleen bij benadering vast te stellen (*tabellen 1 en 2*).

Wat zijn de risico's, die de mens met het dier in huis haalt (*Oosterhuis; Zwart*)?

Kleine knaagdieren, zoals cavia's, konijnen, muizen, ratten en hamsters, vormen vrijwel geen infectierisico. De laatste jaren is evenwel een stijging van het aantal allergieën geconstateerd.

Vogels. Bij kanaries, parkieten, duiven, papegaaïen en dergelijke is psittacose/ornithose van enig belang. In 1978 werden tweëndertig gevallen gemeld. Ongeveer de helft van de gevallen wordt veroorzaakt door de papegaaïachtigen, voornamelijk de grijze roodstaart. Op de tweede plaats staat de parkiet. Deze gevallen worden meestal veroorzaakt door nieuw gekochte dieren. Door duiven worden,

Tabel 1. Het honden- en kattenbestand in een aantal landen in 1973.

Land	Aantallen in miljoenen			Percentage gezinnen	
	inwoners	honden	katten	honden	katten
U.S.A.	207	33,4	33,6	38	23
Frankrijk	51	7,5	7,5	31	24
U.K.	55	5,8	4,5	27	16
Italië	54	3,9	4,4	20	19
Bondsrepubliek	61	2,4	2,3	9	7
België	9	1,0	1,1	27	21
Nederland	12	0,9	0,8	20	14

Bron: *Carding*.

*Dierenarts, medische faculteit Rijksuniversiteit Leiden.

Tabel 2. Het bestand aan gezelschapsdieren in Nederland in 1979.

Soort	In miljoenen	Percentage gezinnen
Honden	1,2	20-27
Katten	0,9	15-18
Kleine knaagdieren	0,25	6
Kanaries	0,6	12
Parkieten	0,4	7
Aquariumvissen	1,5	16

voor zover door aangifte bekend, maar weinig gevallen veroorzaakt, terwijl er in ons land 60.000 duivenhouders met ongeveer twee miljoen duiven zijn. Bij de helft van de duiven kunnen 's zomers antilichamen worden aangetoond en van deze duiven heeft één op de 250 een vergrote milt: deze exemplaren worden als mogelijk infectieus beschouwd.

Reptielen. Hiervan is 65 tot 100 procent besmet met salmonella's. Ook in Nederland zijn gevallen gemeld van salmonellose bij mensen – vooral kinderen – door reptielen. Eén geval betrof een kind, waarbij een landschildpad in de box was gezet. Bij waterschildpadden kunnen zich extra hygiënische problemen voordoen, als het terrariumwater door de gootsteen wordt weggespoeld. Het zijn geen geschikte huisdieren, ook omdat het houden moeilijk is.

Vissen vormen geen risico's.

Katten zijn enkele jaren geleden in opspraak gekomen doordat in een aantal gevallen in de faeces een infectieus stadium van de parasiet toxoplasma-gondii is aangetoond (Van Veen). De faeces bleken echter pas vier dagen na de uitscheiding infectieus te worden. Bij een normale behandeling van de kattebak hoeft er dus geen risico te zijn. Bovendien is gebleken dat orale besmetting meestal geen effect heeft omdat de parasiet door het maagzuur wordt vernietigd (Prins en Vandepitte). De kans op een infectie door besmet rauw vlees is in Nederland vele malen groter. Wil men alle risico's uitsluiten, dan kan men de kat laten onderzoeken en als er kans bestaat met faeces in contact te komen, huishoudhandschoenen aantrekken.

Honden. Bij het waarschijnlijk oudste huis- en gezelschapsdier, de hond, komt de gevaarlijke hondsdoelheid in ons land op het ogenblik niet voor. Wel worden af en toe rabiede vossen afgeschoten in het grensgebied met Duitsland. Door het elimineren van vossen en het enten van de honden in bedreigde gebieden probeert men ons land vrij

te houden. Ook is er een verbod op in- en doorvoer, tenzij het dier geënt is. Ongeveer 25 procent van de volwassen honden is drager van toxocara canis en scheidt eieren uit. Vrijwel alle jongen van geïnfecteerde teven hebben wormen. Als de jonge dieren om de twee maanden een kuur krijgen, worden ze wormvrij. De toxocara canis kan op dwaalweg bij de mens belanden (viscerale larva migrans). Ruitenbergh e.a. deden een onderzoek bij kleuters naar het voorkomen van antistoffen tegen toxocara en de ascaris. Ze kwamen tot de conclusie dat de infectiegraad van kinderen in deze leeftijdsgroep relatief laag te noemen is.

De zoonose die bij bijna alle diersoorten kan voorkomen, is de salmonellose, die de laatste tijd in de belangstelling staat door publikaties in de media over salmonella's bij klinisch gezonde slachtdieren. Wanneer bij mensen een salmonellainfectie wordt geconstateerd, is het zaak bij de te nemen maatregelen ook de huisdieren te betrekken. Door Schothorst e.a. is aangetoond, dat 9 procent van 10.000 positieve salmonellakweken van zuigelingen was. Hetzelfde type salmonella bleek ook aantoonbaar bij verzorgster, contactpersonen en huisdieren. Er kunnen kringlopen ontstaan via verzorgster, keuken, dieren en baby. Honden en katten blijken echter slechts zelden uitscheider te zijn.

Hoe vaak salmonella's bij dieren aangetoond kunnen worden, bewijst tabel 3, gemaakt in het Centraal Dierenlaboratorium van de medische faculteit te Nijmegen, waar een aantal dieren bij binnenkomst werden onderzocht (Koopman en Jansen).

Werden de positieve honden en katten geïsoleerd en op een gaasbodem geplaatst, dan was het verloop zoals weergegeven in tabel 4.

Loslopende honden en verwaarloosde honden en katten leveren gevaar op voor de gezondheid van de mens, niet alleen in ons land, maar ook in ontwikkelingslanden en sommige vakantie-landen. Het risico van goed verzorgde huisdieren in een gezin met een normaal hygiënisch regime is echter minimaal. Niettemin blijft voorlichting aan

Tabel 3. Salmonellose bij verschillende diersoorten.

Soort	Onderzocht aantal	Percentage met salmonellose
Apen	220	6
Tupaja's	131	34
Reptielen	262	43
Honden	544	16
Katten	485	7

het publiek geboden, evenals samenwerking op verschillende niveaus van artsen en dierenartsen. Daardoor kan ook worden voorkomen dat goed bedoelde, maar voortijdige mededelingen of publikaties onrust veroorzaken.

Sociale functie

Er is weinig onderzoek gedaan naar de sociale functie van het gezelschapsdier (Van Beelen). (De benaming gezelschapsdier is meer op zijn plaats dan het nogal eens gebruikte knuffeldier; het dier kan immers meer functies vervullen dan alleen die van knuffelobject). Waar de mens leefde of leeft, in welk stadium van zijn ontwikkeling of in welke cultuur dan ook, hij heeft altijd gezelschapsdieren gehad. Daaruit kunnen we concluderen dat het dier ingepast kan worden in het sociale gedragspatroon en dat de mens het daarin ook graag accepteert.

Wat is de invloed van de aanwezigheid van dieren in een gezin op de karaktervorming van de mens? Hoe belangrijk is het voor een mens om in bepaalde situaties zijn emoties aan of via een dier kwijt te kunnen? In de relatie tussen mens en dier kunnen de volgende aspecten worden onderscheiden: aikbaarheid, warmtebron en veiligheid, afhankelijkheid van het dier en verzorging, afhankelijkheid, affectie, erotiek en gezelligheid. Tenslotte de communicatie: met het dier, maar ook via het dier met andere mensen.

Voor de dierenarts voor kleine huisdieren heeft dagelijks te maken met emotionele bindingen, die er tussen de mens en zijn dier bestaan. Zolang de belangen van het dier niet geschaad worden, moeten deze relaties gerespecteerd worden. Veel van het gedrag

Tabel 4. Het verloop van salmonellose bij positieve honden en katten.

Soort	Aantal	Positief na		
		1 week	2 weken	behandeling
Honden	89	23	2	–
Katten	33	9	4	1

van dieren vertoont immers overeenkomst met gedragingen van de mens, zoals het spel, het verzorgen en het verdedigen van de jongen. Dat het dier verzorging nodig heeft, komt tegemoet aan het verlangen van veel mensen om voor iets levends te kunnen zorgen. Daarnaast hebben de huisdieren bij uitstek – de poes en de hond – eigenschappen als zindelijkheid en sociaal gedrag, die hen geschikt maken om in huis en gezin gehouden te worden. Het sociaal gedrag van de huishond is in het algemeen sterk ontwikkeld en dat sluit goed aan bij dat van de mens. De kat is meer solitair ingesteld. Het onafhankelijke, het onvoorspelbare, dat vaak als eigenzinnig ervaren wordt, is een eigenschap, die de kat voor bepaalde mensen zeer aantrekkelijk maakt.

Men kan er gemakkelijk toe komen om sommige gedragingen van de dieren een menselijke interpretatie te geven. Dat hindert niet zolang mens en dier elkaar niet schadelijk beïnvloeden. Het gaat er niet om wat door het dier werkelijk bedoeld wordt, maar hoe de mens het ervaart.

We kunnen stellen dat er in een gezonde relatie tussen mens en dier, waarbij het dier op verantwoorde wijze wordt verzorgd, sprake is van een symbiose: een symbiose, die niet alleen een nuttigheidsaspect heeft, maar waarbij ook sprake kan zijn van een meer of minder sterke gevoelsrelatie.

Het gezelschapsdier kan een belangrijke bijdrage leveren aan het welzijn van de mens, vooral in situaties waarin hij in een afhankelijke (jeugd, ouderdom - Levinson 1969^a) of in een geïsoleerde (psychisch gestoord - Corson; Levinson 1969^b) positie verkeert. Het dier kan een middel zijn om tot een evenwichtiger, leefbaarder situatie te komen, zoals met een kanarie (Mugford and Comisky) of vissen in een verzorgingsflat waar geen hond of kat gehouden mag worden.

Met name de hond kan ervoor zorgen, dat het contact met de buitenwereld niet verloren gaat. Is dat al belangrijk voor iedereen – alleen al voor het gezonde wandelingetje – des te meer geldt dat voor de bejaarde die nog goed ter been is. Bij het ouder worden kan als gevolg van een verminderde deelname aan maatschappelijke activiteiten een verlies van relaties en vrienden optreden. Vaak wordt de familiekring kleiner. Het is mogelijk met behulp van een huisdier dit isolement te doorbreken.

Het dier heeft verzorging nodig, is af-

hankelijk van zijn verzorger en zal met deze nooit een competitie aangaan en hem laten voelen dat hij oud en nutteloos is. Het dier kan verder de aanleiding zijn tot contacten met anderen. Bij de keus van een gezelschapsdier voor een gehandicapte of een vereenzaamde oudere moet wel rekening worden gehouden met de aanwezige interesse en de gegeven omstandigheden zoals de fysieke mogelijkheden. Het advies om een kanarie of een parkiet te nemen, kan dan van grote waarde blijken.

Samenvatting. De huisarts heeft te maken met twee aspecten van het houden van huisdieren: zoönosen en de sociale functie van huisdieren. Het goed verzorgde huisdier vormt een minimaal risico voor de lichamelijke gezondheid van de mens, een risico dat niet opweegt tegen zijn sociale functie. Het is de taak van de huisarts om in overleg met de dierenarts het gevaar van zoönosen naar waarde te schatten en dienovereenkomstig beslissingen te nemen. Ook kan in overleg het gezelschapsdier „gebruikt” worden bij de oplossing van persoonlijke en gezinsproblemen.

Summary. Pets. General practitioners are confronted with two aspects of the keeping of pets: zoonoses and the social function of pets. The well-tended pet constitutes a minimal risk to human health – a risk readily outweighed by its social function. It is the task of the general practitioner to estimate the risk of zoonoses in consultation with the veterinary surgeon, and to decide accordingly. It is also possible, after consultation, to make use of the pet (in its role as companion) in solving personal and family problems.

Beelen, A. van. Het kleine huisdier in zijn sociale functie. (1977) T. Diergeneesk. 102, 992-996.

Carding, A. H. The growth of pet population in Western Europe and the implication for dog control in Great Britain. In: Pet animals and society. B.S.A.V.A. Symposium, London, 1974; pp. 66-74

Corson, S. A., E. O'Leary Corson and P. H. Gwynne. Pet facilitated psychotherapy. In: Pet animals and society. B.S.A.V.A. Symposium. London, 1974; pp. 19-25.

Derde rapport van het door de voedsel- en landbouworganisatie (FAO) en de wereldgezondheidsorganisatie (WHO) van de Verenigde Naties

ingestelde Expert Committee on Zoonoses. Genève, 1967.

Hoeden, J. van der. Zoonoses. Elsevier, New York, 1964.

Jaarverslagen veterinaire dienst. Ministerie van Landbouw en Visserij, Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne. 's-Gravenhage, 1975, 1976.

Kampelmacher, E. H. Veterinary public health. (1978) Ned. T. Geneesk. 122, 1660-1664.

Koopman, J. P. en F. G. J. Janssen. Salmonellae bij dieren, die voor experimenten werden aangekocht. (1973) T. Diergeneesk. 98, 1111-1113.

Levinson, B. M. Pets and old age. (1969^a) Ment. Hyg. (N. Y.) 53, 364-372.

Levinson, B. M. Pet oriented child psychotherapy. Thomas, Springfield (Ill.), 1969^b.

Mugford, R. A. and J. G. M. Comisky. Some recent work on the psychotherapeutic value of cage birds with old people. In: Pet animals and society. B.S.A.V.A. Symposium, London, 1974; pp. 54-65.

Muljono, J. S. and R. Voorhorst. Atopy to dander from domestic animals. (1978) Allergie u. Immunol. 24, 50-60.

Oosterhaus, A. D. M. F. Enkele virale zoönosen overgebracht door gezelschapsdieren. (1977) T. Diergeneesk. 102, 56-60.

Prins, F. en J. M. Vandepitte. Toxoplasmose en zwangerschap. (1977) Belg. T. Geneesk. 33, 1-7.

Richter, J. H. M. Enkele virale zoönosen. (1974) T. Diergeneesk. 99, 77-84.

Ruitenbergh, E. J., S. O. Panggabean, M. E. M. Geleijnse e.a. Onderzoek van kleuters op het voorkomen van hondespoelworminfecties. (1976) Ned. T. Geneesk. 120, 645.

Schothorst, M. van, J. Huisman en M. van Os. Salmonella onderzoek in huishoudens met salmonella bij zuigelingen. (1978) Ned. T. Geneesk. 122, 1121-1125.

Veen, J. van. De kat en toxoplasmose bij de mens. (1971) Ned. T. Geneesk. 115, 2113-2116.

Voorhorst, R. and F. Th. M. Spijsma. Domestic factors and allergy (atopic) state. In: Proceedings of the Ninth European Congress of Allergology and Clinical Immunology. London, 1974; pp. 320-331.

Zwart, P. Gezelschapsdieren en zoönosen. (1977) T. Diergeneesk. 102, 39-44.